

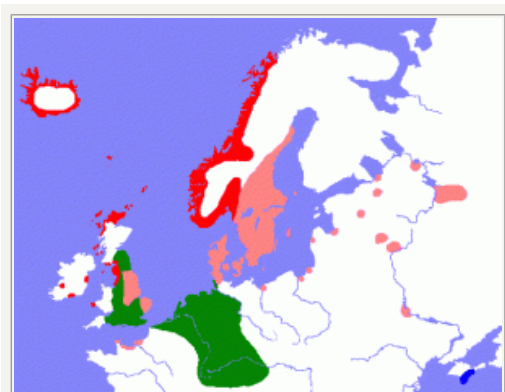
## Dansk tunge

Af [Arild Hald Kierkegaard](#) 23. januar 2011 • I kategorien [Runer](#), [Sproghistorie](#) •

### Det nordiske sprogfællesskab i vikingetid og tidlig middelalder

Da den norske sprogforsker [Helene Uri](#) for et par år siden var på ferie i Danmark, henvendte hun sig på syngende bokmål til nogle yngre københavnere for at spørge om vej. "Sorry, we don't understand Swedish!", lød svaret.

Den nordiske sprogforståelse har det ikke for godt. Nabo sprogsundervisningen er længe blevet sjoflet, og når nordiske forretningsfolk og politikere skal kommunikere indbyrdes, sker det i stigende grad på gebrokkent engelsk. I år slog en [nordisk sprogkonference](#) fast, at der er brug for en væsentlig styrket indsats på området, hvis den gensidige forståelse ikke skal gå tabt i løbet af et par generationer. Man anbefaler nabo sprogsundervisning fra første klasse, at denne kommer til at strække sig over mere end tre klassetrin, samt at de øvrige nordiske sprog bruges som indgang til at lære fremmedsprog, f.eks. engelsk. Om de gode forslag så bliver omsat til politisk handling, vil tiden vise.



De germanske sprog i Europa omkring år 900. Rødt: nordisk (mørkerødt: vestnordisk/norrønt; lyserødt: østnordisk/olddansk og fornsvensk). Grønt: vestgermansk. Blåt: østgermansk. (Kort: <http://wiki.verbix.com/Languages/GermanicNorth>)

### Sproget i vikingetid og tidlig middelalder

Det har ikke altid stået så slemt til med sprogforståelsen. De nordiske sprog går tilbage til et fælles stamsprog, urnordisk, som blev talt i Skandinavien frem til omkr. 800 e.Kr., og som vi kender fra runeindskrifter ristet med den ældre runerække, den såkaldte [24-tegns futhork](#).

I løbet af vikingetiden har vi et yngre fællesnordisk tidsrum med begyndende dialektspaltninger, så sproggruppen deles i en vestnordisk (norsk, islandsk og færøsk) og en østnordisk (dansk og svensk) gren. Omkring år 900 begynder man på [olddanske runeindskrifter](#) at forenkle en række gamle tvetyde (*æi* > *langt e*; *ou*, *øy* > *langt ø*), således at former som **stin** (*sten*) og **tuþr** (*døðr*) 'død' nu forekommer ved siden af ældre **stain** (*stæin*) og **taupr** (*døþr*). Hundrede år senere har udviklingen bredt sig til Øster- og Västergötland og fortsætter derfra til Uppland og det øvrige Sverige. Diftongerne bevares imidlertid i de nord- og østsvenske folkemål, på Gotland samt i det meste af Norge, på Island og Færøerne.

Samtidig opstår der andre dialektforskelle, f.eks. mellem vest- og østnorsk. Forskellene var dog endnu ikke større, end at man har kunnet forstå hinanden uden besvær. Overalt gjaldt det sikkert, at sproget har skiftet umærkeligt fra egn til egn, således at Norden var foruden virkelige sproggrænser, og sprogområdet føltes som ét.

Et levende vidnesbyrd herom er begrebet *dønsk tunga*, dvs. 'dansk tunge/sprog', der i vikingetiden og den tidlige middelalder blev brugt som fællesbetegnelse om nordisk sprog, som det taltes fra Sliens til Fyrisåens bredder, mellem Norges fjelde og Islands jøkler, fra Danelagen til Normandiet og [Gardaríke](#) i øst. Begrebet kunne desuden betegne sprogområdet, så det omtrent svarede til forholdsordsforbindelsen *á Norðrkyndum* (o: i Norden, et begreb, der også omfattede dele af England).

Lad os se på nogle eksempler fra sagalitteraturen.

### Norsk heltekonige talte dansk

Den store islandske skjald og historieskriver [Snorre Sturuluson](#) indleder sin fortale til kongesagasamlingen [Heimskringla](#) fra omkr. 1230 med at bekendtgøre, at

*I denne bog lod jeg nedskrive gamle frasagn om de høvdinge, der har regeret i Nordens lande og har talt den danske tunge (høfðingja þá, er ríki hafa haft á Norðrkyndum ok á danska tungu hafa mælt).*

Snorres værk handler om de norske kongers historie fra [Harald Hårfager](#) til 1177, men fører i et indledende kapitel kongeslægten tilbage til de svenske sagnkonger i Uppsala.

Den norske heltekonige [Olav Trygvason](#) lovpriser i flere sagaer som "den navnkundigste mand på den danske tunge (*frægstr maðr á danska tungu*)" – f.eks. i det olavsvita, munken Odd Snorrason forfattede i Tingøe Kloster på det nordvestlige Island omkr. 1190.

Odd fortæller, at Olav kristnede Norge, Island, Færøerne, Grønland, [Hjaltland](#) (Shetland) og [Orknøerne](#), men folket

### Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord   videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine?   www.dr.dk
6/3	Dansklærer: Tosprogede børn bliver sprogligt forsømt   www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblindte fårter på universitetet - Magisterbladet   magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand – hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn   dsn.dk
28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation)   www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria   www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language   nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language   globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history   www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

**Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort**

### Mere i kategorien 'Runer'

- Danske runeindskrifter
- De arma goterna
- Mejlbystenen

### Mere i kategorien 'Sproghistorie'

- Hvordan talte urmennesket? – Om sprogevolution
- Standardisering af kurdisk
- Out of Africa
- Runinskrifter som inte betyder någonting

### Nye kommentarer

- Maj-Britt Kent Hansen til 1
- Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
- Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
- william fich til Jødiske efternavne

var hårdt og uvilligt til at forlade sine frænders gamle sædvaner. Hans mission led under mangel på præster, og "de få var bange på grund af uforstand eller ukyndighed i at bruge det danske sprog (*fåra með danskri tungu*), så folk foragtede dem."

Om [Erik Ejegods](#) hjemrejse fra Italien beretter *Knytlingsesaga* fra midten af 1200-årene:

*Da han (s: Erik) kom til den by, som hedder Piacenza [i Norditalien], oprettede han et herberg et lille stykke uden for byen. Og da han kom nordpå til byen Lucca, skænkede han penge til det formål, at alle pilgrimme, som talte dansk tunge (er danska tungu mælti, variant: á dǫnsku tǫluðu), uden betaling skulle få vin nok at drikke og have ret til overnatning i det herberg, han havde oprettet, og som blev omtalt ovenfor. Derefter drog kong Erik hjem til Danmark til sit rige.*

Senere lovpriste den islandske skjald Markus Skeggjason († 1107) kong Erik, der fik oprettet det nordiske ærkebispedømme i Lund, "som alle dansktalende mænd (*ǥll þjóð á danska tungu*) dyrker".

## Nordisk sprog i Islands love

I den islandske fristats lovsamling *Crágásen* findes en række bestemmelser, der berører sproget. Om tingordningen hedder det:

*Den mand skal man ikke udnævne til dommer, som ikke i barndommen har lært at tale på den danske tunge (er eigi hefir mál numit i barnæsku á danska tungu), førend han har været tre år på Island eller længere. (Konungsbók, Þingskapa þátrr).*

Samme lov giver danskere, svenskere og nordmænd en særlig fordelagtig retsstilling frem for andre udlændinge:

*Hvis udenlandske mænd bliver dræbt her i landet, danske, svenske eller norske (danskir eða sænskir eða norrænir), fra et af de tre kongeriger, hvor vort sprog (vár tunga) er, da har deres frænder ret til at anlægge sag, hvis de er herude (s: på Island). Men af alle andre tungemål end den danske tunge (af ǥllum tungum ǥðrum en af danskri tungu) har ingen anden mand end en fader, søn eller broder ret til at anlægge en drabssag på grund af slægtskab, og det bare i det tilfælde, at de i forvejen var kendt her. (Staðarhólsbók, Víglóði).*

En lignende bestemmelse findes i den islandske landslov *Jónsbók*, der antoges 1281, efter at Island var kommet under Norge små tyve år forinden. Disse bestemmelser har i praksis stillet skandinaver lig med islændere i drabs- og arvesager, mens andre udlændinge ofte må have været så godt som retsløse.

## Sprog- og folkenavne i vikingetiden

Endnu så sent som ved midten af det 14. århundrede digtede islænderen Eysteinn Ásgrímsson i det religiøse kvad *Lilja* om fortidens kyndige mænd, der "sang lov med den danske tunge (*með danskri tungu*)", og han tilføjede højstemt: "I et sådant modersmål (*i þvíliku móðurmáli*) er jeg, mere end nogen af dem, pligtig til at give den almægtige konge (s: Gud) et digt". Men hvorfor kaldte islænderne deres sprog for dansk langt op i middelalderen?

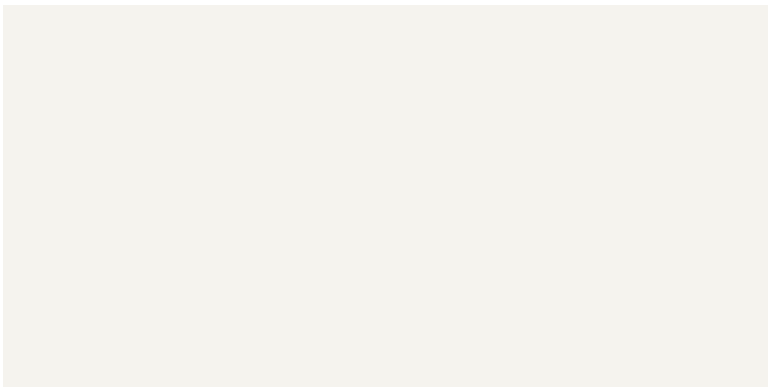
Betegnelsen dansk tunge kan have set dagens lys blandt nordboernes naboer mod syd eller vest (saksere, frisere eller angelsaksere) engang i løbet af vikingetiden, måske i [Danelagen](#) i England. Fra sproghistorien kendes flere eksempler på, at et folkeslag opkaldte et nabofolk efter den nærmest liggende folkegruppe. Når franskmændene taler om Tyskland, *Allemagne*, benytter de således et gammelt navn for et stammeforbund i grænseegnene mellem Gallien og Germanien, [alemannerne](#).

Andre har peget på Danmarks centrale position inden for det nordiske sprogområde og det forhold, at det danske kongerige vikingetiden og den tidlige middelalder igennem var Nordens førende magt.

At folkenavnet daner i vikingetidens Europa ofte har været brugt som fællesbetegnelse for nordboer, er der mangfoldige vidnesbyrd om. I [Ælfrics](#) oldengelske homilier fra slutningen af det 10. århundrede omtales en række nordiske guder: Thor, "hvem de danske folkeslag (*þá deniscan leóða*) elsker mest", den gud, der "kaldes Odin med et andet navn på dansk", samt "den skamløse gudinde kaldet Venus, og Frigg på dansk (*on denisc*)".

[Thietmar af Merseburg](#) skriver i begyndelsen af 1000-tallet, at befolkningen i Kiev endnu på den tid særlig bestod af danske – skønt indbyggerne dér i overvejende grad må have stammet fra det centrale Sverige. Historikeren Eric Christiansen antager på den baggrund, "that people called themselves Danes in the viking age because the events of the previous four centuries had given the name international currency".

Når betegnelsen *norrøn* om norsk-islandsk (*norrænt mál*, *norræn tunga* og *norræna*) i 1200-tallet så småt begynder at fortrænge dansk tunge, falder det sammen med Norges storhedstid under sverreætten. I den høviske oversættelseslitteratur, der så dagens lys som led i kong [Håkon Hakonssons](#) kulturpolitik, forekommer norrønbegrebet adskillige gange, mens dansk tunge glimrer ved sit fravær.



Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Herluf Hansen til Ded borriijnholmska måled

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?

Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish

Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

## Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark **Dansk** Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk **Ord**

ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

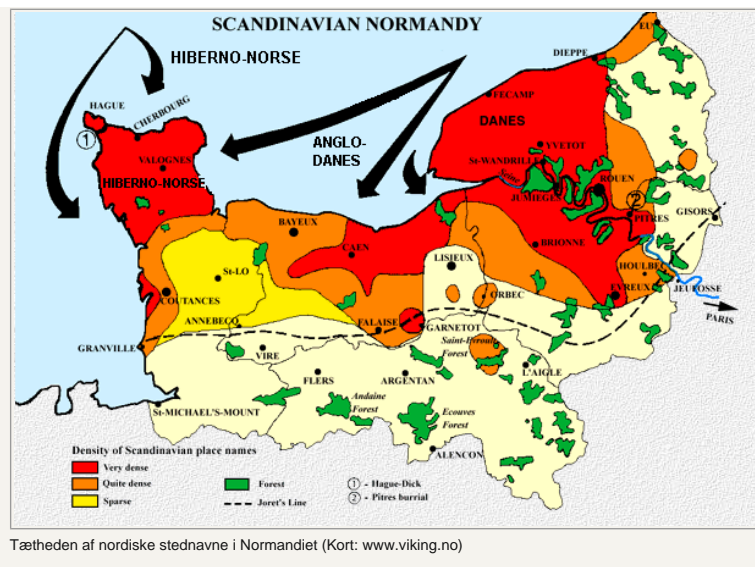
romanske sprog **RUSSISK** Sjov skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogkort **Sprogpolitik** sprogteknologi

svensk truede sprog tv tyrkisk tysk **Udtale**

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
juli 2018	Ethnologue: Languages of the World
juni 2018	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
maj 2018	LL-Map: Language and Location
april 2018	Minority Rights Group
marts 2018	OmniGlot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2018	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
januar 2015	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
december 2014	
november 2014	
maj 2014	
marts 2014	
februar 2014	
oktober 2013	
august 2013	Bogstavlyd
marts 2013	Dansk sprognævn
januar 2013	Den danske ordbog
december 2012	Dialekt.dk
november 2012	dk.kultur.sprog
oktober 2012	Korpus.dk
september 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
juli 2012	Ordbog over det danske sprog
juni 2012	Ordned. Dansk sprog i ordbøger og korpus
maj 2012	Sproget.dk
april 2012	Svenska Akademien
marts 2012	Ø (Schwa.dk)
februar 2012	
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	



september 2010

juni 2010

maj 2010

april 2010

marts 2010

februar 2010

januar 2010

december 2009

november 2009

oktober 2009

september 2009

august 2009

juli 2009

juni 2009

maj 2009

april 2009

marts 2009

### Det nordiske sprogfællesskab – en saga blot?

Selvom de nordiske sprog i løbet af middelalderen fjernede sig fra hinanden, og grunden lagdes for en række nationale skriftsprog – dansk, svensk, gutnisk, norsk og islandsk – blev man længe ved med at opfatte de skandinaviske sprog som en enhed. Uppsala-kannikken Nils Sigvatsson anmodede i begyndelsen af 1320'erne pavestolen om at udnævne en særlig skriftefader til nordiske tilrejsende i Rom, "eftersom sproget i de tre riger, Danmark, Sverige og Norge, er så afvigende fra alle andre sprog, at ikke engang tyskere kan forstå så meget som elementerne deraf (*idyoma illorum trium regnorum Datie scilicet Swetie et Norwegie adeo sit ab omni alio ydeomate extraneum et distinctum quod nec ab Alamannis possit intelligi etiam in communibus*)."

I fortalen til [Christiern Pedersens](#) oversættelse af *Det Nye Testamente* fra 1529 hedder det: "Nåde og fred være med alle danske, svenske og norske og med alle andre, som forstå vort tungemål."

I vore dage bliver der desværre færre og færre, der forstår "vort tungemål", hvis taleren kommer fra et af de øvrige skandinaviske lande. Vil politikerne tage de nødvendige skridt for at styrke nabosprogsundervisningen i skoler og gymnasier, eller skal det nordiske sprogfællesskab ende som en saga blot?

### Forslag til videre læsning

Håkon Melbergs *Origin of the Scandinavian Nations and Languages I–II* (1949–51) giver en grundig gennemgang af nordiske og ikke-nordiske kilder til dansk tunge og det nordiske sprogfællesskab i vikingetid og tidlig middelalder og fremsætter en [omstridt teori](#). I 2000 holdt Carl Edlund Anderson [et interessant foredrag](#) i Mid-America Medieval Association, der forsøger at modernisere Melberg.

De gængse forklaringer på begrebet dansk tunge findes i sproghistorier af [N.M. Petersen \(1829\)](#), Peter Skastrup (1944), Gustav Indrebø (1951) og Einar Haugen (1984), hvor man også kan læse mere om sprogudviklingen i perioden. Se ligeledes under "Dansk tunge" i *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder* (2. opl. 1981) samt Kjartan Ottossons og Michael Schultes bidrag til Oscar Bandle mfl. (red.): *The Nordic Languages. An International Handbook I* (2002).

Om det nordiske sprogfællesskab historisk betragtet skriver Allan Karker i *Sprog i Norden* 1978. Citatet fra Eric Christiansen stammer fra bogen *The Norsemen in the Viking Age* (2006).

*Arild Hald Kierkegaard*

### Læs også:

1. [Norsk sprog 1807-1820 \[del 1 af 2\]](#) Sprogets betydning og den nordiske renaissance Johann Gottfried Herder (1744-1803) © Bildarchiv Preußischer Kulturbesitz For nationalismens tidsalder blev sproget sjældent tillagt en kulturel eller politisk betydning. Sproget var for de...
2. [Islændinges udtale af dansk](#) Islandsk og dansk er beslægtede sprog. Den sproglige nærhed mærker vi alle når vi ser og hører de mange fælles arveord, mange fælles (eller næsten fælles) faste flerordsforbindelser, fælles ord dannelsesmuligheder....
3. [Språkpolitikk i Noreg](#) I dag er det 125 år siden at Norges Storting vedtog "jamstillingsvedtaket" som sidestillede nynorsk og bokmål. De fire norske hoveddialekter: nordnorsk (gul), trønderisk (mørkeblå), vestlandsk (rød) og østlandsk (lyseblå)....
4. [Norsk sprog 1807-1820 \[del 2 af 2\]](#) [Første del her] Sprogkuppet Selvom man i Norge endnu ikke tillagde sproget den samme værdi som i Danmark, så var der kredse der tillagde det en klar national betydning. Oplosningen...

**Tagget med:** Dansk, Dialekter, islandsk, Norden, nordisk, Norge, norsk, runer, Sproghistorie, svensk, Sverige

11 kommentarer

mina n



24. januar 2011 • 20:56

Tak for interessant læsning, men jeg forstår simpelthen ikke, hvorledes der kan have været ét fælles talesprog i hele Skandinavien på noget som helst tidspunkt. Eller hvad menes der med "De nordiske sprog går tilbage til et fælles stamsprog, urnordisk, SOM BLEV TALT i Skandinavien frem til omkr. 800 e.Kr" ?

Dengang i jernalderen har almindelige folk (agerbrugere/fiskere osv) vel levet hele deres liv i de samme småsamfund, som de blev født i, og ikke været specielt mobile, så hvorledes har folk i Vendsyssel og Skåne båret sig ad med at tale (nøjagtig?) det samme sprog, for ikke at tale om folk fra Umeå eller Bergenområdet? Hvordan kan alle disse mennesker have talt det samme sprog? Eller hvad forstår du ved ét fælles sprog? Ord og udtryk og talemåder er vel opstået og har udviklet og ændret sig lokalt igen og igen over århundrederne og det er sket mange steder i Skandinavien samtidigt, således at hver egn har talt på hver sin måde? Uden en skriftsprognorm eller en central statsmagt, der gennemtvinger faste måder at tale 'rigtigt' på, hvordan i alverden skulle (uuddannede, skriftløse) folk så tale ens i så stort et geografisk område?

Der kan sagtens være en god forklaring, jeg kender den bare ikke, så derfor min undren.

Svar



**Maria Thy**

26. januar 2011 • 14:31

Også herfra skal der lyde tak for interessant læsning.

Mina N., jeg har ikke min kilde ved hånden, men jeg vil gå på jagt efter den og bringe den senere, hvis jeg finder den, for:

Der blev for et par år siden forsvaret en. Ph.D. om mobilitet i bronzealderen, hvoraf det fremgik, at pga. væsentligt lavere befolkningstal i Europa var der udveksling over store afstande og faste handelsruter gennem hele Europa. Det fremgår også af bl.a. mosefund, at der var kontakt stormændene imellem, og hvis de har talt samme sprog, og underklassen ofte efteraber overklassen, så...

Desuden har der været håndværksfag der var specialiserede og derfor dækkede større geografiske områder, og man må også gå ud fra, at ting såsom specielle handelsvarer har givet anledning til sæsonbestemte markeder.

Alt det her er selvfølgelig ikke i tilstrækkelig grad underbygget, men jeg vil undersøge det og det kan jo være, at andre også finder tegn på disse ting – eller det modsatte :-)

Svar



**mina n**

27. januar 2011 • 15:39

Hej Maria, tak skal du have. Dine baggrundsinformationer er meget spændende, og jeg vil blive glad for yderligere fakta, hvis du kan finde noget.

Svar



**Peter Bakker**

28. januar 2011 • 15:01

Tak for et interessant bidrag. Ja, jeg har også altid undret mig om det kunne være muligt at skandinavisk/dansk (som det var åbenbart kaldt i middelalderen) var homogen mellem 500-1000. Der er egentligt ikke så mange kilder fra den tidlige periode. Hvis jeg husker det rigtigt har typolog Østen Dahl en anden syn på det, efter at have gennemgået grundlag til det, i en artikel om skandinavisk i middelalderen i den her bog:

Dahl, Østen & Maria Koptjevskaja-Tamm (eds): Circum-Baltic Languages. Volume I: Past and Present. Volume II: Grammar and Typology. Amsterdam: John Benjamins, 2001.

I mange moderne jæger-samlersamfund er der nogle gange sproglige forskelle på storfamilieniveau, fx. Innu i Labrador, Canada (i publikationer af José Maillhot, Sandra Clarke, Marguerite MacKenzie), selvom deres gruppe har en størrelse af få tusind.

Svar

**Arild Hald Kierkegaard**



28. januar 2011 • 20:54

Kære Mina N.

Undskyld, at jeg ikke har svaret for nu. Det, du tager fat på, er et af de store spørgsmål inden for forskningen i ældre nordisk sprog: Hvordan kunne urnordiske (eller "early runic", som Hans Frede Nielsen foretrækker at kalde det) opvise så få dialektforskelle – dvs. næsten ingen – på trods af udstrækningen i rum og tid.

Nordmanden Håkon Melberg mente at kunne hugge den gordiske knude over ved at forklare de nordiske sprog som opstået ved en dansk invasion engang i løbet af folkevandringstiden. Derfra skulle navnet "dansk tunge" stamme.

Sprogforskeren Arne Torp skriver i en kronik om Melbergs teori:

"Det som eg først og fremst synest er spennande med teorien til Melberg, er det at han gir eit enkelt og overtydande svar på noko som i mange år har stått som litt av ei gåte for meg innanfor nordisk språkvitskap. Så vidt eg kjenner til, er den vanlege læra i dag den at dei språklege forfedrane til dei folka som snakkar det vi i dag kallar nordiske språk, kom hit til Skandinavia kring 500 år f.Kr.

Dersom det er sant, og dersom dei då har budd nokolunde i fred og ro i dette området heile denne tida, så er det litt av ei gåte at det, så vidt vi veit, ikkje viser seg ein einaste dialektskilnad dei første tusen åra, medan det i dei neste fem hundre åra kjem opp ei mengd til dels svært tydelege skilnader. Dette er rett og slett så gåtefullt at det knapt kan vere sant; eitt eller anna må ha hendt.

Dersom Melberg har rett, er gåta løyst: Alt som måtte ha eksistert av språk- og dialektgrenser før frodefreden på 500-talet, er rett og slett utradert, og dei nordiske skilnadene vi finn i dag, er altså yngre enn dette. Historisk sett snakkar folk altså framleis "dansk tunge" fra Island til Danmark, jamvel om ingen lenger ville finne på å kalle t.d. islandsk og dansk for det same språket."

<http://tux1.aftenposten.no/bakgr/980821/kronikk.htm>

Nu er jeg ikke tilhænger af Melbergs teori, som er forbundet med en række kildekritiske problemer. Ergo må man nok søge andre svar. Jeg har ingen patentløsninger, men her nogle forslag:

Befolkningen har formentlig været relativ mobil, som Maria Thy er inde på (man har bl.a. sejlet meget), og det har især været kystområderne, der var befolkede.

Samfundet har ikke været aldeles skriftløst, vi kender jo netop sproget fra indskrifter med det ældre runealfabet.

Der har der sandsynligvis også eksisteret en slags "norm", hvor sproget inden for bestemte genrer (lovsprog og religiøs sprogbrug) har været konservativt og delvis formelpræget (som det er tilfældet med landskabslovene i den tidlige middelalder).

Der KAN have eksisteret forskelle, som vi ikke kender til på grund af det sparsomt overleverede materiale, eller forskelle, der ikke kommer til udtryk i dette (f.eks. udtaleforskelle eller forskelle i det mindre centrale ordforråd).

Men alt i alt VAR sproget sikkert forholdsvis ensartet.

Sandsynligvis spiller de begyndende statsdannelser i slutningen af vikingetiden og den tidlige middelalder en rolle for den sproglige opdeling i dét, der på længere sigt skulle blive forskellige standardiserede nationalsprog. Dertil kommer jo også den stigende nedertyske påvirkning, som har sat skub i udviklingen.

Svar

**mina n**

30. januar 2011 • 17:58

Hej Arild

Tak for uddybning, jeg synes det her er et meget spændende emne, som jeg tit har gået og funderet over, så jeg er glad for at få lov til at diskutere det.

For at være ærlig blev jeg ikke ret overbevist af dine bud på en forklaring om, at der nogensinde skulle have været talt ét og samme sprog i hele den skandinaviske region.

At runeskriften fandtes på den tid, er jo ikke ensbetydende med, at den store del af befolkningen kunne runer. Jeg formoder, at langt de fleste mennesker i jernalderen var analfabeter, ellers ville der vel også have været overleveret meget mere skriftligt materiale fra den tid. Jeg forestiller mig, at det kun var en meget lille gruppe af personer, der kunne riste og læse runer, og at denne (hemmelige?) viden er blevet overleveret gennem århundrederne fra far til søn eller inden for laug.

Disse få udlærte runemestre har så rejst rundt i hele den skandinaviske region og lavet alle de indskrifter der blev bestilt, der hvor der nu skulle nedskrives noget. Når runerne blev ristet, har runemesteren omformuleret

de ord, som bestilleren har sagt, til den (standardiserede) sprognorm, han har lært anvendes til runer. Runeindskrifterne udgiver sig jo ikke for at være nedskrevet talesprog, men kan snildt have været et fælles standardiseret runeskriftsprog for hele regionen, selvom folk har talt vidt forskelligt.

Runeskriftsproget kan fint have holdt sig ret konstant gennem århundreder, mens talesproget har ændret sig betydeligt. Det samme ses f.eks. ved anvendelsen af latin som skriftsprog helt op i middelalderen, selvom de samfund, der anvendte det latinske skriftsprog, har talt helt andre og indbyrdes uforståelige sprog, samt at det sprog, det lå til grund for den latinske skriftsprogsnorm, havde udviklet sig videre til et helt andet sprog gennem århundrederne.

Stor tak til Peter for dit citat vedr. moderne jæger-samlersamfund, hvor der er fundet sproglige forskelle på storfamilieniveau. Den observation passer overens med den forestilling, jeg har om talesprogs konstante lokale udvikling, og det billede jeg har af det sproglige univers, der fandtes i Skandinavien, før statsdannelserne startede.

Svar



## Östen Dahl

31. januar 2011 • 18:22

I den artikel som Peter Bakker henviser till kritiserar jag tesen om ett enhetligt nordiskt språk under första årtusendet med argument som mycket liknar dem som Peter och Mina N. framför här. Jag kände inte till Melbergs arbete när jag skrev artikeln, men har senare blivit uppmärksam på det. Jag tror liksom han att spridningsvägar från Danmark förmodligen är en stor del av förklaringen till att språket ser såpass enhetligt ut. Det var nu ett tag sen jag läste Melberg, men det får erkännas att hans empiriska underlag inte är det bästa, om jag minns rätt stöder han sig rätt mycket på vad som sägs i litterära källor och har knappast någon evidens från arkeologin. Men hans grundtanke kan ändå vara riktig.

Det är viktigt att understryka att vi vet väldigt lite om språket under den här tiden. I synnerhet före år 800 är materialet ytterst begränsat. Till exempel finns det summa fem kända runinskrifter med äldre runraden från Mälardalen, och egentligen innehåller de ingenting som kan tolkas någorlunda säkert förutom några egennamn. Och även om det kan vara så (och förmodligen var så) att det fanns prestigedialekter med stor geografisk spridning, är det osannolikt att man talade likadant i varenda vrå och skrymsle i Norden under många århundraden – det skulle vara en ganska unik situation. (För övrigt säger man ofta "hela Norden" eller "hela Skandinavien", fast den yta som täcks av nordiska språk på kartan ovan är ungefär en tredjedel av Norden.) Vi vet absolut ingenting om hur man talade i t.ex. det inre av Småland eller i Dalarna. Det var inte heller bara kustområdena som var befolkade; Västgötaslätten (omkring de nuvarande städerna Falköping och Skara), som har varit tätbefolkat (relativt sett) sedan stenåldern, ligger en bra bit från havet.

Svar



## Ivar Fylling

15. oktober 2011 • 22:45

Interessant artikkel!

I historie, lingvistik og arkeologi er eg amatør. Men eg kan lese. Og dersom Melbergs arbeid har 'kildekritiske problem' burde det, etter over 60 år ha vore tid til å rydde opp i det. I løpet av dei 15 åra som har gått sidan eg 'snubla' over dette arbeidet, har eg ikkje sett noko som kan svekke, langt mindre motsei Melbergs hypotese. (Hammerichs artikkel i Danske studier, 1953, påviser såvidt eg kan sjå, ingen feil i Melbergs arbeid, og kokar ned til ein enkel protest: 'Hypotesen kan ikke være riktig')

Vår inngrodde motvilje mot å søke eige opphav utafor landets grenser har vore til stor skade for både historie- og språkforskning. Og Melberg vart offer for dette i 1945. Det gjorde nok ikkje saka betre at krigsinnsatsen hans (XU Pan) var ukjend til han braut teieplikta i 1980 (Dobbeltspill)

I dei norske historiebøkene eg las, var det ingen innvandring til Skandinavia i folkevandringstida.

Melbergs arbeid er lingvistisk.

50 år tidlegare hadde Bernhard Salin, på reint arkeologiske indikasjonar, identifisert og tidfesta kulturstraumen frå Asov-området mot Baltikum, Skandinavia og SentralEuropa. Og han konkluderte med at det var folk som flytta denne 'kulturstraumen' med seg.

Salins arbeid er mykje brukt som basis for 'patriotisk' analyse av norrøn dyreornamentikk, men er det andre enn Håkon Melberg som har oppfatta poenget med folke(inn)vandringa??

I Trøndelags Historie (2005), bd 1 s 114 om Jernalderen, er det presentert arkeologiske funn som burde ha vore sensasjonelle. <http://www.ivarfylling.com/trondelagshistorie-no.htm> Ein treng verken vere arkeolog eller historikar for å sjå at dette reflekterer hendingar langt utover Trøndelags grenser, og at dei i tid fell saman med slutfasen i den Daneekspansjonen Melberg skriv om.

Men arkeologar les ikkje lingvistik. Det gjer visst ikkje historikarar heller.

Lingvistar får ikkje vere med på historieskrivinga (til stor skade for "Trøndelags Historie", i alle fall

Bind 1) .

Svar



**Thomas**

30. marts 2011 • 19:54

Interessant læsning. Skal dog lige siges, at islænderne er hestene. Folket er islændinge.

Svar



**Arild**

30. marts 2011 • 23:26

Thomas: Så N.M. Petersens berømte og klassiske sagaoversættelser i "Historiske Fortællinger om Islændernes Færd Hjemme og Ude" handler altså om heste?

Islænder er faktisk det gamle danske ord, islænding er en fordanskning af islendingr. Begge former kan anvendes – selv foretrækker jeg "islænder". I øvrigt bruger jeg også "på Island" (jf. á Íslandi), selvom enkelte islændere lægger noget uberettiget i det.

Svar



**Ivar Fylling**

12. januar 2014 • 12:50

Lenka til Melbergs bok under 'forslag til videre læsning' er ugyldig.

Her er ip-adresser til søkbar, skanna versjon hos Nasjonalbiblioteket i Oslo:

Part 1:

<http://www.nb.no/nbsok/nb/a83f16d27cad53827163cf79ab584bae?index=1#451>

Part 2:

<http://www.nb.no/nbsok/nb/34aca4298864b215753631cacf9d324?index=0#0>

Ivar Fylling

Svar

---

## Skriv en kommentar

---

Navn ( kræves )

E-mail ( kræves )

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.